

НЕКРОЛОЗИ
OBITUARIES

UDC 93/94:929 Šemjakin A. L.

In memoriam

АНДРЕЈ ЛЕОНИДОВИЧ ШЕМЈАКИН
научни саветник Института за славистику РАН
(Тула, 1. мај 1960 – Тула, 8. март 2018)

Нико није умео тако да шармира библиотекарке као Андреј Шемјакин. Није било важно да ли је библиотека мала или велика, научна или општа, стара или нова. Он би увек ушао свечано, као гроф Вронски који стиже на бал. Савршено озбиљан, али са дискретним осмехом, на вратима би саставио пете, салутирао и пољубио руку свакој присутној дами. Никада то није изгледало ни претерано, ни неумесно, ни неискрено. Никада није било битно ко је ту присутан, а ко не. Небитно је било и то што се око њега налазе компјутери и штампачи, пластика, стакло и алуминијум. Њему је тај гест ишао од руке лако и природно, као да живи у претпрошлом веку.

Па, донекле би се могло рећи да је, на свој начин, стварно и живео крајем деветнаестог и почетком двадесетог века. Његове колеге и познаници знају са колико посвећености и страсти је проучавао живот и деловање српског државника Николе Пашића. Скоро у сваком разговору налазио је повода и прилике да се осврне на нешто што је Пашић рекао или урадио. У његовом присуству поменути Пашића, радикале или макар алудирати на нешто у вези с њима значило је моментално и задуго скретање разговора на ту тему. Немогуће је било поменути неки историјски извор или књигу у вези са Николом Пашићем и његовом партијом, које Шемјакин није већ детаљно претресао и имао критички суд о томе. А ако би се тако нешто, неким чудом, ипак догодило, одмах је напуштао сваку другу тему разговора и интересовао се где се ти нови подаци или извори могу наћи.

Та његова страст за сазнавањем је, поред осталог, довела и до тога да су у свим српским институцијама које се баве, или имају ма какве везе са историјском науком, Андреја Шемјакина добро познавали. Где год би дошао наилазио је на познанике, колеге и пријатеље: у архивима, научним институтима, музејима, факултетима и библиотекама, у провинцијским и престоличким институцијама. Имао је талента за дружење, па је његов долазак увек био радосно дочекан. Разговори о послу често су били истовремено и разговори о личном животу, јер за њега је то, практично, било једно те исто.

Било је и других Руса и других историчара који су долазили у Србију, али нико није долазио тако често, по неколико пута годишње. Углавном је то било послом, ради истраживања и предавања, али он би сваки пут рекао да је дошао и да се мало одмори. Волео је и ценио опуштену и неформалну атмосферу која влада у Србији, а нарочито у Београду. То је неминовно водило томе да је свако ко се током последњих деценија бавио историјском науком у Србији морао чути за Андреја Шемјакина. Стога не изненађује да се међу чланова редакција више српских историјских часописа налазило и његово име: у *Зборнику Мајице српске за историју*, у *Годишњаку за друшћивену историју*, у *Војноисторијском гласнику*...

Србија га је познавала дуго, још од осамдесетих година прошлог века, када је допутовао први пут, као добровољац, на омладинску радну акцију. Тада је учио језик и упознавао се са овдашњим менталитетом, навикама и амбијентом. Управо на ентузијазму, упорности и радозналости које је тада показао заснивао се његов каснији значај у руској и српској науци. А временом је постало јасно да он припада српској науци ништа мање него руској. Тешко је наћи неки његов текст који није преведен, цитиран или бар познат у Србији. Нема много стручњака са таквом библиографијом.

Са српске стране упоредив је био проф. др Мирослав Јовановић (1962–2014), истраживач историје руских емиграната на Балкану. Околности су учиниле да им се путеви укрсте у глуво доба новије српске и руске историје, почетком деведесетих година двадесетог века. Њихово пријатељство временом је довело до формирања круга историчара који су отпочели обнављање српско-руске научне сарадње, замрле у време социјализма. Отворене су нове истраживачке теме, изнова су претресена многа стара питања и проблеми, а истраживачи су се све више окретали компаративним истраживањима, радећи и у руским и у српским архивима и библиотекама. Заједничке међународне научне конференције у Русији и Србији постале су редовне и честе. О њиховим донетима најбоље сведочи научна продукција посвећена српско-руским односима, која расте из године у годину, док њен квалитет не заостаје за квантитетом.

Као водећи руски експерт за нововековну историју Србије и Балкана др Андреј Шемјакин за собом је оставио неколико монографија: *Радикальное движение в Сербии: зарождение, становление, первые шаги: (1875–1883)*, Москва 1993 (*Радикални покрет у Србији: рођење, консципиување, први кораки: 1875–1883*); *Идеология Николая Пашича. Формирование и эволюция (1868–1891)*, Москва 1998 (*Идеологија Николе Пашића. Формирање и еволуција (1868–1891)*), Београд 2008); *Смерть графа Вронского: к 125-летию Серботурецкой войны 1876 г. и участия в ней русских добровольцев*, Москва

2002, Санкт Петербург, 2007 (*Смрћ зрофа Вронског*, Београд 2002, 2006). Између осталог, био је уредник бројних монографија и зборника радова и аутор поглавља у колективним монографијама: *Европско социјалистичко покретство. 1914–1917. Разрубит или развјазати чворове*, Москва 1994; *На путу ка Југославији: за и против. Очерци историје националних идеологија југословјанских народа (конец XVIII – начало XX в.)*, Москва 1997; *История Балкана. Век восемнадцатый*, Москва 2004; *Русские о Сербии и сербах*. Т. 1: Письма, статьи, мемуары. Санкт Петербург 2006; *Югославия в XX веке. Очерки политической истории*, Москва 2011; *Москва–Србија, Београд–Русија: документи и материјали*, Том III, Друштвене и политичке везе (прир. Шемјакин А., Иванова Е., Перишић М., Тимофејев А., Милорадовић Г.), Београд/Москва 2012; *Модернизација vs. война: Човек на Балкану накануне и во время Балканских войн (1912–1913)*, Москва 2012; *Русские о Сербии и сербах*. Т. 2: Архивные свидетельства. Москва 2014; *Штрандтман В. Балканские воспоминания*, Москва 2014; *Човек на Балкану: Особенности „новой“ южнославянской государственности: Болгария, Сербия, Черногория, Королевство СХС в 1878–1920 гг.*, Москва 2016. Најзад, Шемјакинових чланака, есеја и других краћих текстова у научним зборницима и часописима има преко стотину.

Осмог марта 2018. године напустио нас је колега и пријатељ Андреј Шемјакин, главни научни сарадник Одељења за историју словенских народа у периоду светских ратова Института за славистику Руске академије наука и инострани сарадник многих српских института, катедри и научних редакција. Као и Мирослав Јовановић, отишао је прерано. Они који познају његов рад знају колика празнина је остала и да не може бити надокнађена. Отишао је у годинама када историчар, пошто је током година акумулирао фактографско и методолошко знање и искуство, треба да пружи своје најзначајније резултате. Када је дошло време да се осврне за собом и заокружи оно што је радио током свог професионалног живота. Када је требао да напише велике синтезе и теоријске радове. Када је имао много да каже млађим колегама. Њему та прилика није пружена. Штета... Нема правичности у смрти.

Др Горан Милорадовић
Институт за савремену историју
Београд